

**Nota**

**Kaderstelling legesbeleid**

**Gemeente Veldhoven**

## Inhoudsopgave

|             |                                                                                          |    |
|-------------|------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Hoofdstuk 1 | Inleiding .....                                                                          | 3  |
| 1.1         | Aanleiding.....                                                                          | 3  |
| 1.2         | Algemeen kader .....                                                                     | 3  |
| 1.4         | Leeswijzer.....                                                                          | 4  |
| 1.5         | Definities .....                                                                         | 4  |
| Hoofdstuk 2 | Randvoorwaarden en wet- en regelgeving.....                                              | 5  |
| 2.1         | Inleiding .....                                                                          | 5  |
| 2.2         | Toerekenbare kosten.....                                                                 | 5  |
| 2.2.1       | Elementen uurtarief .....                                                                | 5  |
| 2.2.2       | Toerekenbare uren .....                                                                  | 5  |
| 2.2.3       | Overige toerekenbare kosten .....                                                        | 7  |
| 2.3         | Randvoorwaarden uit wet- en regelgeving .....                                            | 7  |
| 2.3.1       | Gemeentewet .....                                                                        | 7  |
| 2.3.2       | Invoering Wabo.....                                                                      | 7  |
| 2.3.3       | Invoering Europese Dienstenrichtlijn .....                                               | 8  |
| 2.3.4       | VNG model-legesverordening .....                                                         | 8  |
| 2.3.5       | Beperkte mogelijkheid tot kruissubsidiëring .....                                        | 8  |
| 2.3.6       | Centraal geregelde tarieven .....                                                        | 9  |
| Hoofdstuk 3 | Onderzoek legestarieven.....                                                             | 10 |
| 3.1         | Inleiding .....                                                                          | 10 |
| 3.2         | Kosten.....                                                                              | 10 |
| 3.3         | Opbrengsten .....                                                                        | 10 |
| 3.4         | Resultaten .....                                                                         | 10 |
| 3.4.1       | Titel 1 Algemene dienstverlening .....                                                   | 11 |
| 3.4.2       | Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/<br>omgevingsvergunning ..... | 11 |
| 3.4.3       | Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn ..                      | 12 |
| 3.4.4       | Recapitulatie onderzoek .....                                                            | 12 |
| 3.5         | Benchmarking legestarieven.....                                                          | 12 |
| 3.5.1       | Titel 1 Algemene dienstverlening .....                                                   | 13 |
| 3.5.2       | Titel 3 Dienstverlening vallende onder Europese dienstenrichtlijn..                      | 13 |
| 3.6         | Advisering naar aanleiding van het onderzoek .....                                       | 13 |
| 3.6.1       | Begroten van opbrengsten.....                                                            | 14 |
| 3.6.2       | Begroten van uren .....                                                                  | 14 |
| 3.6.3       | Evaluatie legesopbrengsten titel 2 .....                                                 | 14 |
| 3.6.4       | Implementatie .....                                                                      | 14 |
| Hoofdstuk 4 | Kaders en uitvoering van het legesbeleid .....                                           | 15 |
| 4.1         | Inleiding .....                                                                          | 15 |
| 4.2         | Kostendekkendheid en kruissubsidiëring .....                                             | 15 |
| 4.3         | Overgangsregeling tarieven.....                                                          | 17 |
| 4.4         | Samenvatting overkoepelend beleid leges.....                                             | 17 |
| 4.5         | Verantwoordelijkheden legesbeleid .....                                                  | 17 |
| bijlage I:  | benchmark tabel 2011 .....                                                               | 19 |

## **Hoofdstuk 1     Inleiding**

### **1.1     Aanleiding**

Eind 2008 is het rapport "Wat mag dat kosten?" over het collegeonderzoek kostendekkendheid leges in B&W behandeld. Hierin werd het voorstel gedaan om in te stemmen met de in het rapport beschreven aanbevelingen en deze op te volgen.

Deze nota is, conform de wens van B&W, met name gericht op de uitwerking van de aanbevelingen 1 en 3 uit het collegeonderzoek:

Aanbeveling 1: Overkoepelend beleidsmatig kader vaststellen voor de gehele legesverordening.

Aanbeveling 3: Verantwoordelijkheid voor overkoepelend beleidsmatig kader neerleggen op één plek binnen de organisatie.

Een belangrijke ontwikkeling voor het opstellen van een overkoepelend legesbeleid was de invoering van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Door de vertraagde invoering van de Wabo, uiteindelijk per 1 oktober 2010, wordt deze nota nu aangeboden.

In deze beleidsnota zijn de achtergronden en afwegingen van het legesbeleid beschreven en wordt de nieuwe nota "Kaderstelling legesbeleid" gepresenteerd.

### **1.2     Algemeen kader**

Onder de naam 'leges' worden rechten geheven voor het genot van door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten. Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. Dit sluit aan bij het coalitieakkoord 2010-2014 waarin wordt aangegeven dat in zijn algemeenheid de regel geldt dat de vervuiler (in dit geval de aanvrager) betaalt.

Volgens de gemeentewet mag een gemeente wel streven naar kostendekkendheid maar mag er geen winst worden gemaakt. Indien niet wordt voldaan aan de "maximaal kostendekkend" eis, loopt de gemeente risico dat geïnde leges aan de aanvrager dienen te worden gerestitueerd. Binnen de gemeente Veldhoven wordt momenteel gestreefd naar 100% kostendekkendheid. Dat wordt bepaald op basis van de (primitieve) begroting.

Deze "maximaal kostendekkend" eis geldt echter niet op het individuele legesproduct-niveau. Binnen de wettelijke mogelijkheden kan enige mate van kruissubsidiëring plaats vinden. Er is sprake van kruissubsidiëring wanneer een deel van de verleende diensten tegen een lager tarief dan de kostprijs wordt verstrekt en een ander deel tegen een hoger tarief. In deze nota zal hierop verder worden ingegaan bij de presentatie van de resultaten van het onderzoek naar de kostendekkendheid in de begroting 2011.

De mate van kostendekkendheid alsmede de toepassing van kruissubsidiëring is onderwerp van gemeentelijk legesbeleid. In deze nota worden de kaders van het beleid beschreven.

#### **1.4 Leeswijzer**

In hoofdstuk 2 worden de randvoorwaarden en de gevolgen van de wet- en regelgeving nader beschouwd. In hoofdstuk 3 worden de resultaten van het onderzoek naar kostendekkendheid van de leges in de primitieve begroting 2011 en de uitgevoerde benchmark gepresenteerd. In hoofdstuk 4 worden de kaders voor het toekomstige legesbeleid beschreven.

#### **1.5 Definities**

Onder de naam leges worden rechten geheven voor het genot van door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten.

Er is sprake van kruissubsidiëring wanneer een deel van de verleende diensten tegen een lager tarief dan de kostprijs wordt verstrekt en een ander deel tegen een hoger tarief.

De integrale kostprijs van een (leges)product of -dienst bestaat uit de totale kosten (directe en indirecte kosten) die gemaakt worden voor het produceren of leveren van het product of de dienst.

Onder directe kosten moeten die kosten worden verstaan, waarbij reeds bij hun ontstaan het oorzakelijke verband met het product bekend is. Bijvoorbeeld de bijdrage aan het rijk voor paspoorten.

Indirecte kosten zijn kosten die mede door een organisatie moeten worden gemaakt om het productieproces en dus het product te realiseren. Een duidelijke (1 op 1) relatie tussen deze kosten en de afzonderlijke producten ontbreekt (geen oorzakelijk verband met product). Bijvoorbeeld kosten van huisvesting.

## **Hoofdstuk 2 Randvoorwaarden en wet- en regelgeving**

### **2.1 Inleiding**

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de randvoorwaarden en wet- en regelgeving die van invloed zijn op het overkoepelende legesbeleid. Allereerst wordt aangegeven welke kosten mogen worden toegerekend aan de leges. Vervolgens komen een aantal kaders uit de wet- en regelgeving aan de orde die in acht genomen moeten worden bij de bepaling van de kostendekkendheid van leges c.q. de legestarieven.

### **2.2 Toerekenbare kosten**

Bij de formulering van de kaderstelling wordt een aantal randvoorwaarden in acht genomen. De tariefstelling van de leges kan als instrument gebruikt worden om de speerpunten van het gemeentelijk beleid vorm te geven en de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken. Om hierin echter een keuze te kunnen maken, dient allereerst inzicht te bestaan in de integrale kosten van deze diensten. Dit betekent dat alle kosten, waarvoor (wettelijk) een grondslag bestaat om ze aan het product toe te rekenen, worden opgenomen in de kostprijs. Er worden vooraf geen kosten uitgesloten voor doorbelasting. In de integrale kostprijs zijn directe en indirecte kosten opgenomen.

Een belangrijk deel van de kostprijs betreffen de uren van de medewerkers. Het is belangrijk om enerzijds vast te stellen welke elementen er in het uurtarief mogen worden opgenomen en anderzijds welke uren toerekenbaar zijn aan de dienstverlening waar de leges voor geheven wordt.

#### **2.2.1 Elementen uurtarief**

Uit de wetsgeschiedenis en jurisprudentie van provincies, gemeenten en waterschappen kan worden afgeleid dat de volgende vijf kostencomponenten verhaald kunnen worden:

1. personeelskosten;
2. huisvestingskosten;
3. specifieke automatiseringskosten;
4. materiële kosten;
5. overhead.

In de nota kostentoerekening (2009) is vastgelegd hoe deze kostencomponenten worden verwerkt in de (begrote) uurtarieven en is gewaarborgd dat wordt voldaan aan de wet- en regelgeving over toe te rekenen kosten aan de leges.

#### **2.2.2 Toerekenbare uren**

De uurtarieven zijn dus conform wet- en regelgeving opgebouwd. Welke uren mogen worden toegerekend?

*"Toegerekend mogen worden die uren die rechtstreeks samenhangen met c.q. veroorzaakt worden door de door het bestuursorgaan verrichte dienstverlening."*

In de Handreiking kostentoerekening (jan 2010: opgesteld in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties) zijn de mogelijkheden van doorbelasting van kosten (uren) opgenomen:

*"In de wetsgeschiedenis wordt expliciet een aantal kosten genoemd die, tenzij daartoe in specifieke wetten expliciet de mogelijkheid wordt geboden, niet verhaald kunnen worden op de genietters van specifieke dienstverlening."*

*Het betreft de volgende kosten:*

- 1. beleidsvoorbereiding en algemene inspraakprocedures;*
- 2. handhaving, toezicht en controle (behoudens eerste controle);*
- 3. bezwaar- en beroepsprocedures.*

*De betreffende wet betrof de gemeentelijke heffingen, maar algemeen wordt aangenomen dat deze uitleg voor alle rechten en tarieven geldt die geheven worden.*

*Ad. 1 Kosten van beleidsvoorbereiding zien op de kosten die gemoeid zijn met het afwegen van belangen ten behoeve van de gemeenschap. Het kan gaan om beleidskosten die worden gemaakt voor het opstellen van plannen of voorschriften en het vaststellen van criteria voor vergunningverlening, alsmede om algemene bestuurskosten, zoals kosten van vergadering van de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders bij gemeenten. Deze kosten dient een bestuursorgaan te maken om het beleid te formuleren. Bij het formuleren van beleid wordt een belangenafweging gemaakt ten behoeve van de gemeenschap. Er wordt bepaald in welke gevallen een vergunning of ontheffing kan worden afgegeven (algemene vergunningvoorwaarden) en in welke gevallen en op welke tijdstippen er van de dienstverlening gebruik kan worden gemaakt. Ook wordt bepaald tot welke omvang de dienstverlening plaatsvindt. Deze kosten dienen door de gemeenschap als geheel, dus uit de algemene middelen, bekostigd te worden, omdat deze kosten in een te ver verwijderd verband staan tot de specifieke dienstverlening om door middel van een heffing van rechten te kunnen worden verhaald.*

*Ad. 2 De kosten van handhaving, toezicht en controle dragen er toe bij dat de voorschriften ter zake worden nageleefd. Het belang van het (doen) naleven van voorschriften is gelegen in bescherming van de gemeenschap in haar geheel. Net als bij de kosten van beleidsvoorbereiding is het niet gewenst dat deze kosten individueel worden verhaald op degenen ten behoeve van wie de dienst wordt verleend. Dit is slechts anders als de controletaken nog plaatsvinden in het kader van het proces van de vergunningverlening en het tot stand brengen van de situatie waarop het vergunningverzoek betrekking heeft.*

*Ad 3. Ten aanzien van algemene bezwaar- en beroepsprocedures is de wetgever in principe van oordeel dat het belang daarvan uitstijgt boven het individuele belang van degene aan wie de dienst wordt verleend. Er vindt immers een heroverweging van het algemene beleid plaats. Omdat de kosten van beleidsvoorbereiding niet kunnen worden verhaald, is het niet gewenst dat de kosten die worden gemaakt voor heroverweging van dat beleid wel kunnen worden verhaald. Bovendien is de rechtsbescherming in beginsel een collectief goed waarvan de kosten, afgezien van de griffierechten, niet voor individuele toerekening vatbaar zijn."*

Kort samengevat kan worden gesteld dat alleen die uren/kosten die betrekking hebben op de individuele aanvraag aan een vergunning mogen worden toegerekend. Dit betekent dat naast de uren van behandeling van de aanvraag ook de uren van handhaving en advisering kunnen worden toegerekend voor zover die betrekking hebben op toezicht tijdens uitvoering van de vergunning, een opleveringscontrole of specifieke advisering op elementen uit de aanvraag.

### 2.2.3 Overige toerekenbare kosten

Naast de eerdergenoemde toerekenbare kosten mogen de volgende kosten ook worden opgenomen in de kostendekkendheid van leges:

1. Kapitaallasten: De kapitaallasten van investeringen in het kader van de dienstverlening (leges) mogen worden toegerekend.
2. Omzetbelasting: Bij overheidslichamen vormt de bij hen in rekening gebrachte omzetbelasting altijd een kostenpost die kan worden verhaald via de tarieven.
3. Bijdragen aan reserves en voorzieningen: Stortingen/onttrekkingen van egalisereserves/-voorzieningen mogen worden opgenomen in de kostendekkendheid van de legestarieven.

### 2.3 Randvoorwaarden uit wet- en regelgeving

Voor het vaststellen van een kader voor het legesbeleid dient rekening te worden gehouden met de relevante wet- en regelgeving. Zij vormen de randvoorwaarden voor de kostendekkendheidopzet van de leges. De belangrijkste zijn:

- Gemeentewet artikel 229
- Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)
- Europese dienstenrichtlijn artikel 13

De VNG heeft een modelverordening opgesteld waarin de gevolgen van bovenstaande wetgeving zijn verwerkt.

Uit recente jurisprudentie blijkt dat met name de (on-)mogelijkheden tot kruissubsidiëring tot problemen leiden in de afdwingbaarheid van legesbedragen. De overwegingen bij de uitspraken zijn aandachtspunten en zullen nadrukkelijk in deze nota worden betrokken.

#### 2.3.1 Gemeentewet

In titel IV, hoofdstuk XV "De gemeentelijke belastingen" van de Gemeentewet is geregeld welke belastingen de gemeente mag heffen. In artikel 229 wordt specifiek ingegaan op rechten die kunnen worden geheven ter zake van:

- a. het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemde gemeentebezittingen of van voor de openbare dienst bestemde werken of inrichtingen die bij de gemeente in beheer of in onderhoud zijn;
- b. het genot van door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten;
- c. het geven van gemakkelikheden waarbij gebruik wordt gemaakt van door of met medewerking van het gemeentebestuur tot stand gebrachte of in stand gehouden voorzieningen of waarbij een bijzondere voorziening in de vorm van toezicht of anderszins van de zijde van het gemeentebestuur getroffen wordt.

Op basis van artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdeel 2 stelt de raad de legesverordening vast. In artikel 229b is geregeld dat "de tarieven zodanig vastgesteld dat de geraamde baten van de rechten niet uitgaan boven de geraamde lasten ter zake".

#### 2.3.2 Invoering Wabo

Per 1 oktober 2010 is de Wabo in werking getreden. De Wabo regelt de omgevingsvergunning die in de plaats komt van een reeks vergunningen en ontheffingen, waaronder ontheffingen bestemmingsplan, sloopvergunningen, bouwvergunningen, aanlegvergunningen, milieuvergunningen en gebruiksvergunningen. Belanghebbende dient één aanvraag in, die beoordeeld wordt door één bevoegd gezag. De beslissing resulteert in één omgevingsvergunning, waarvoor één procedure van rechtsbescherming geldt.

Voor de Legesverordening betekent dit dat er sprake is van één belastbaar feit met verschillende grondslagen.

### **2.3.3 Invoering Europese Dienstenrichtlijn**

De Europese Dienstenrichtlijn (EDR) streeft naar bevordering van de vrijheid van vestiging en de vrije verrichting van grensoverschrijdende diensten door:

- vereenvoudiging van administratieve procedures;
- de opheffing van belemmeringen voor dienstenactiviteiten;
- vergroting van het wederzijdse vertrouwen tussen lidstaten onderling en van dienstverrichters en consumenten in de interne markt.

Slechts een beperkt aantal vergunningstelsels valt onder de werkingssfeer van de Dienstenrichtlijn. Een vergunningstelsel valt alleen onder de werking van de Dienstenrichtlijn als het vergunningstelsel specifiek is gericht op dienstverleners. Het aanvragen van een uitritvergunning door een horeca-ondernemer valt dus niet onder de Dienstenrichtlijn, maar het aanvragen van een horecavergunning of een terrasvergunning door diezelfde horeca-ondernemer wel.

### **2.3.4 VNG model-legesverordening**

De invoering van de Wabo en de Europese Dienstenrichtlijn vragen om een aangepaste Legesverordening. De VNG heeft hiervoor een modelverordening uitgebracht. De legesverordening 2011 volgt deze modelverordening. De opbouw van de tarieventabel behorende bij de Legesverordening kent de volgende drie titels:

- Titel 1 Algemene dienstverlening;
- Titel 2 Dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving (omgevingsvergunning);
- Titel 3 Dienstverlening onder de Europese dienstenrichtlijn.

Elke titel bestaat uit één of meerdere hoofdstukken.

Een van de voordelen van deze indeling is de duidelijkheid die het verschaft met betrekking tot de mogelijkheden tot kruissubsidiëring.

### **2.3.5 Beperkte mogelijkheid tot kruissubsidiëring**

Op grond van artikel 229 b van de Gemeentewet geldt dat de opbrengsten uit leges op verordeningniveau maximaal 100 % kostendekkend mogen zijn.

Kruissubsidiëring wil zeggen dat het verlies op de ene dienst gecompenseerd mag worden door de overdekking op een andere dienst.

De wetgever gaat er bij de introductie van de Wabo van uit, dat kruissubsidiëring tussen de diensten horend bij titel 2 (omgevingsvergunning) en andere titels uit de tarieventabel niet mogelijk is.

De EDR beperkt kruissubsidiëring tot het niveau van sterk samenhangende vergunningstelsels die onder de werkingssfeer van de Dienstenrichtlijn vallen.

De VNG heeft de desbetreffende diensten in haar model-legesverordening in een afzonderlijke titel opgenomen. Deze titel bevat zeven hoofdstukken:

- horeca;
- organiseren evenementen of markten;
- prostitutiebedrijven;
- splitsingsvergunning woonruimte;
- leefmilieuverordening;
- brandbeveiligingsverordening;
- restcategorie.

De EDR maakt slechts kruissubsidiëring mogelijk binnen een cluster van samenhangende vergunningstelsels, d.w.z. een kostendekking van maximaal 100% per hoofdstuk binnen titel 3. Bijvoorbeeld: Tussen de leges voor evenementenvergunningen en een vergunning om een markt te organiseren mag onderling wel sprake zijn van kruissubsidiëring omdat die als samenhangende vergunningstelsels worden gezien.

### **2.3.6 Centraal geregelde tarieven**

Voor een aantal documenten wordt door het rijk maximumtarieven vastgesteld. Momenteel gelden maximumtarieven voor het paspoort, de identiteitskaart en de identiteitskaart voor jongeren.

Ook voor de tarieven voor akten burgerlijke stand gelden verplichtingen met betrekking tot de prijsstelling. Het betreft echter geen maximumprijs, maar een vast tarief. Dit betreffen de volgende legestarieven:

- het afschrift van een akte van de burgerlijke stand;
- elk uittreksel van een akte van geboorte, van huwelijk, van registratie van een partnerschap of van overlijden;
- voor elke verklaring van huwelijksbevoegdheid als bedoeld in artikel 49a van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en;
- voor elk meertalig uittreksel uit een akte van de burgerlijke stand.

Momenteel is regelgeving in voorbereiding die tevens een maximumtarief aan rijbewijzen gaat stellen.

Als laatste kan onder dit punt worden opgemerkt dat als gevolg van de wettelijke identificatieplicht er mogelijk een nieuw document wordt ingevoerd dat verplicht gratis verstrekt moet worden.

## **Hoofdstuk 3      Onderzoek legestarieven**

### **3.1      Inleiding**

De doelstelling van het onderzoek is het vergaren van inzicht in de huidige kosten en opbrengsten per product uit de legesverordening en daaraan gekoppeld het inzicht in de mate van kostendekkendheid en kruissubsidiëring (randvoorwaarden en de wet- en regelgeving uit hoofdstuk 2). Het betreft een nulmeting waarbij de primitieve begroting 2011 als basis voor het onderzoek heeft gediend. De in deze begroting opgenomen legesopbrengsten en kosten van dienstverlening zijn per titel en hoofdstuk van de legesverordening in beeld gebracht. De vakafdelingen hebben voor zover mogelijk op productniveau van de legesverordening de kosten (input) en de opbrengsten (output) gespecificeerd.

### **3.2      Kosten**

De kosten bestaan uit directe kosten en doorbelaste indirecte kosten. De basis van de doorbelasting van indirecte kosten zijn de urenplanningen die opgesteld zijn in het kader van de primitieve begroting en de begrote interne uurtarieven. De uurtarieven bestaan uit directe loonkosten (60%) en een component voor overhead (40%). In de berekening van de kostendekkendheid mag BTW worden meegenomen. Daarom zijn de bedragen in de begroting voor directe externe kosten met 19% en voor de overheadcomponent 4,81% verhoogd. De 4,81% is een gewogen gemiddelde van de verrekenbare BTW op de totale overheadkosten.

Tijdens het onderzoek bleek dat het detailniveau van de urenplanning niet voldoende is voor directe toerekening aan de producten uit de legesverordening. Daarom werden de doorbelaste kosten in het kader van dit onderzoek door de vakafdeling naar beste inschatting toegerekend.

De kosten van vergunningverlening konden op deze wijze grotendeels aan de legesproducten worden toegerekend. De kosten (met name uren) van handhaving en advisering mogen echter niet in het geheel naar de producten worden toegerekend (zie ook 2.1). De vakafdelingen hebben ook hiervoor een inschatting gemaakt.

### **3.3      Opbrengsten**

De begrote opbrengsten bleken, bij titel 1 en 3, vaak te zijn opgebouwd op basis van historische opbrengsten plus een opslag/afslag in plaats van aantal maal tarief. In die gevallen werden de opgenomen opbrengsten gesplitst op basis van een inschatting van de vakafdeling. Restverschillen werden hierbij pro rato toegerekend.

### **3.4      Resultaten**

Vanwege het grote aantal diensten en tarieven heeft enige mate van clustering plaatsgevonden. Op dit gecompriëmeerde niveau worden de kosten en de opbrengsten met elkaar in relatie gebracht zodat er inzicht ontstaat in de kostendekkendheid en eventuele kruissubsidiëring.

### 3.4.1 Titel 1 Algemene dienstverlening

Onderstaande tabel geeft informatie met betrekking tot de kostendekkendheid van de leges die geheven wordt op basis van titel 1 van de legesverordening.

| product           | opbrengsten | kosten  | over-/onderdekking | dekkings-percentage |
|-------------------|-------------|---------|--------------------|---------------------|
| Burgerlijke stand | 85.163      | 232.053 | -146.890           | 37%                 |
| Reisdocumenten    | 217.963     | 185.995 | 31.968             | 117%                |
| Rijbewijzen       | 120.062     | 60.813  | 59.249             | 197%                |
| GBA               | 162.195     | 93.036  | 69.159             | 174%                |
| persoonsgegevens  |             |         |                    |                     |
| Overigen          | 59.320      | 105.220 | -45.900            | 56%                 |
| Totaal            | 644.703     | 677.117 | -32.414            | 95%                 |

Er is sprake van een geringe onderdekking op het totaal van titel 1. Er vindt kruissubsidiëring plaats tussen de diverse legesproducten. Met name van "rijbewijzen" en "verstrekking van GBA persoonsgegevens" ten gunste van de leges "burgerlijke stand".

### 3.4.2 Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning

Onderstaande tabel geeft informatie met betrekking tot de kostendekkendheid van de leges die geheven wordt op basis van titel 2 van de legesverordening.

| product                                           | opbrengsten | vermindering en teruggaaf | kosten    | over-/onderdekking | dekkings-percentage |
|---------------------------------------------------|-------------|---------------------------|-----------|--------------------|---------------------|
| Bouwactiviteiten                                  | 2.863.540   | -248.411                  | 1.021.635 | 1.593.494          | 256%                |
| Aanlegactiviteiten                                | 15.027      | -1.304                    | 20.653    | -6.930             | 66%                 |
| Planologisch strijdig gebruik                     | 137.340     | -11.914                   | 463.031   | -337.605           | 27%                 |
| Bouwwerken in relatie tot brandveiligheid         | 6.742       | -585                      | 22.130    | -15.973            | 28%                 |
| Monumenten of beschermde stads- of dorpsgezichten | 1.026       | -89                       | 13.664    | -12.727            | 7%                  |
| Sloopactiviteiten                                 | 9.956       | -864                      | 38.871    | -29.779            | 23%                 |
| Overigen                                          | 3.247       | -282                      | 46.176    | -43.211            | 6%                  |
| Totaal                                            | 3.036.878   | -263.449                  | 1.626.160 | 1.147.269          | 171%                |

Er is sprake van een overdekking op het totaal van titel 2. Er vindt kruissubsidiëring plaats tussen de legesproducten. Met name van "bouwactiviteiten" ten gunste van de "overige producten".

De kostendekkendheid ontwikkelt zich in de komende jaren naar verwachting als volgt.

| product                                           | over-/onderdekking 2012 | dekkings-perc. 2012 | over-/onderdekking 2013 | dekkings-perc. 2013 | over-/onderdekking 2014 | dekkings-perc. 2014 |
|---------------------------------------------------|-------------------------|---------------------|-------------------------|---------------------|-------------------------|---------------------|
| Bouwactiviteiten                                  | 982.095                 | 200%                | 818.039                 | 188%                | 789.877                 | 185%                |
| Aanlegactiviteiten                                | -7.555                  | 64%                 | -7.239                  | 65%                 | -7.051                  | 65%                 |
| Planologisch strijdig gebruik                     | -                       | 28%                 | -                       | 30%                 | -                       | 31%                 |
| Bouwwerken in relatie tot brandveiligheid         | 313.728                 |                     | 279.885                 |                     | 277.199                 |                     |
| Monumenten of beschermde stads- of dorpsgezichten | -16.504                 | 27%                 | -16.095                 | 27%                 | -15.881                 | 27%                 |
| Sloopactiviteiten                                 | -12.545                 | 10%                 | -12.275                 | 10%                 | -12.142                 | 10%                 |
| Overigen                                          | -30.447                 | 23%                 | -29.967                 | 23%                 | -29.712                 | 23%                 |
| Totaal                                            | -43.576                 | 6%                  | -43.122                 | 6%                  | -407                    | 87%                 |
|                                                   | 557.740                 | 136%                | 429.456                 | 129%                | 447.485                 | 131%                |

Over de periode van de meerjarenraming bedraagt de gemiddelde overdekking 142% oftewel 645.000 euro.

### 3.4.3 Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn

Onderstaande tabel geeft informatie met betrekking tot de kostendekkendheid van de leges die geheven wordt op basis van titel 3 van de legesverordening.

| Product                            | opbrengsten | kosten  | over-/onderdekking | dekkings-percentage |
|------------------------------------|-------------|---------|--------------------|---------------------|
| Horeca                             | 9.431       | 52.929  | -43.498            | 18%                 |
| Organiseren evenementen en markten | 450         | 111.953 | -111.503           | 0%                  |
| Brandbeveiligingsverordening       | 45          | 109.312 | -109.267           | 0%                  |
| Overigen                           | 4.500       | 4.716   | -216               | 95%                 |
| Totaal                             | 14.426      | 278.910 | -264.484           | 5%                  |

Zoals vermeld (zie 2.2.4) zijn de mogelijkheden tot kruissubsidiëring voor titel 3 beperkt op hoofdstukniveau. In alle gevallen is in de primitieve begroting sprake van een onderdekking.

### 3.4.4 Recapitulatie onderzoek

| Omschrijving | Opbrengsten | Kosten    | over-/onderdekking | dekkings-percentage |
|--------------|-------------|-----------|--------------------|---------------------|
| Titel 1      | 644.703     | 677.117   | -32.414            | 95%                 |
| Titel 2      | 2.773.434   | 1.626.160 | 1.147.274          | 171%                |
| Titel 3      | 14.426      | 278.910   | -264.484           | 5%                  |
| Totaal       | 3.432.563   | 2.582.187 | 850.376            | 133%                |

## 3.5 Benchmarking legestarieven

Naast het onderzoek naar de kosten op opbrengsten van de gemeente Veldhoven is ook aandacht besteed aan de vergelijking van de legestarieven met andere gemeenten. De geselecteerde gemeenten zijn de directe buurgemeenten (Eindhoven, Eersel, Bergeijk en Waalre), Valkenswaard en 2 op

de kenmerken inwonertal, centrumfunctie en sociale structuur best vergelijkbare gemeenten in Noord Brabant, nl. Waalwijk en Etten-Leur. De vergelijking is alleen voor de meest verkochte legesproducten uit titel 1 en titel 3 uitgevoerd. Omdat Veldhoven voor de berekening van de omgevingsvergunningen een andere grondslag (gebruiksfunctie en vierkante meters) hanteert dan de genoemde gemeenten (bouwkosten) is een vergelijking niet eenvoudig, daardoor zeer tijdrovend en om die reden niet uitgevoerd.

Bij de interpretatie van de benchmarkresultaten mag men zich afvragen in hoeverre een gemiddelde van alle gemeenten als norm geldt. Naar onze mening geven de resultaten ondersteuning aan het onderzoek van de kostendekkendheid, met name voor legesproducten waar sprake is van een onderdekking en het lokale tarief lager is dan het gemiddelde en vice versa.

De resultaten zijn opgenomen in bijlage I: benchmark tabel 2011. Hieronder worden de bevindingen uit deze benchmark samengevat.

### **3.5.1 Titel 1 Algemene dienstverlening**

Voor de legesproducten waar op dit moment een maximumtarief voor geldt (paspoorten en identiteitskaarten) rekenen alle in het onderzoek betrokken gemeenten dit tarief aan hun burgers. Ook voor akten/uittreksel van de burgerlijke stand wordt overal hetzelfde bedrag in rekening gebracht. Zoals reeds in 2.2.5 vermeld zijn dit nationaal vastgesteld tarieven. De afgifte van een rijbewijs kost in Veldhoven 34,75 euro. Gemiddeld in de andere gemeenten 37,40 euro. Overigens wordt regelgeving voorbereid om ook voor rijbewijzen een maximumtarief vast te stellen (indicatie 36,00 euro).

Grotere afwijkingen zijn er met name op het gebied van huwelijksvoltrekking (246,25 euro, -20% afwijking ten opzichte van het gemiddelde tarief), de toeslag voor een verloren paspoort/identiteitskaart (14,80 euro, -48% afwijking ten opzichte van het gemiddelde tarief alsmede het laagste tarief van alle gemeenten) en verstrekking gegevens uit de basisadministratie persoonsgegevens (11,15 euro, +39% afwijking ten opzichte van het gemiddelde tarief alsmede de duurste van alle gemeenten).

### **3.5.2 Titel 3 Dienstverlening vallende onder Europese dienstenrichtlijn**

In titel 3 zijn 2 legesproducten onderling vergeleken, namelijk de aanvraag van een horecavergunning en evenementenvergunning. Voor beide producten zit Veldhoven op ongeveer 50% van het gemiddelde van alle gemeenten. Hierbij moet worden opgemerkt dat de gemeente Eindhoven voor deze producten duidelijk duurder en de gemeente Bergeijk duidelijk goedkoper is dan alle overige gemeenten. Gecorrigeerd voor deze twee uitschieters is Veldhoven nog steeds 35% goedkoper dan het gemiddelde tarief.

## **3.6 Advisering naar aanleiding van het onderzoek**

Tijdens het onderzoek zijn een aantal knelpunten geconstateerd die een juiste en efficiënte (her-)uitvoering van de kostendekkendheidsberekening in de weg staan. Hieronder worden een aantal aanbevelingen gegeven om te komen tot een juiste opzet van de kostendekkendheid en daarmee berekening van de tarieven. Ook moet hiermee het proces tot het komen van een kostendekkendheidopzet efficiënter verlopen.

### **3.6.1 Begroten van opbrengsten**

Tijdens het onderzoek zijn een tweetal aanbevelingen naar voren gekomen op het gebied van de begrote opbrengsten:

1. Begroten op basis van geplande aantallen/omvang maal tarief in plaats van historische opbrengsten. Als basis voor deze raming kunnen ervaringsgegevens (planningen) gebruikt worden en eventueel verwachte cyclische patronen.
2. De geplande aantallen/omvang moeten worden gebaseerd op basis van een realistische verwachting in plaats van een planning op basis van ambitie.

De laatste aanbeveling is voornamelijk van toepassing op titel 2 omgevingsvergunning. Het bepalen van de opbrengsten van omgevingsvergunningen is sterk afhankelijk van de planning van (grote) bouwprojecten. Een te ambitieuze planning kan leiden tot een overdekking van deze titel waardoor tarieven naar beneden moeten worden bijgesteld. Binnen de organisatie worden de bouwplanning (projectburo) en het bepalen van de legesopbrengst op basis van deze planning (omgevingszaken) door verschillende organisatieonderdelen opgesteld. Dit vereist een goede afstemming.

### **3.6.2 Begroten van uren**

Een groot deel van de kosten van de dienstverlening bestaat uit uurbesteding. Deze uren worden in urenplanningen op het niveau van de productbegroting opgenomen. De voor- en nacalculatie zal aan kwaliteit toenemen wanneer de urenplanning en -verantwoording op legesproductniveau wordt opgesteld. Hierdoor zal ook de toetsing efficiënter kunnen worden uitgevoerd. Een attentiepunt hierbij is de urentoerekening van handhaving en inspectie en advisering vergunningen. Met de afdelingen publiekszaken en omgevingszaken zal in overleg worden getreden over het gewenste detailniveau van de urenplanningen met daarbij ook als aandachtspunt de praktische uitvoerbaarheid.

### **3.6.3 Evaluatie legesopbrengsten titel 2**

Vanaf 1 oktober 2010 zijn de legestarieven als gevolg van de invoering van de Wabo aangepast. Om dit zuiver te houden mocht de wijziging van de grondslag voor de berekening van de legestarieven (van bouwsom naar oppervlakte) geen invloed hebben op de totale legesopbrengst. De tarieven zijn per 1 januari 2011 niet aangepast. Als gevolg van het feit dat er nog niet of nauwelijks ervaringsgegevens zijn over deze nieuwe manier van legesheffing is verder onderzoek naar een realistische opbrengstenraming noodzakelijk. Ook de gevolgen van economische omstandigheden (kredietcrisis) hebben invloed op de opstelling. Een evaluatie van de legesheffing na implementatie van de Wabo is reeds voorzien door omgevingszaken in het tweede halfjaar 2011. De uitkomsten van de evaluatie worden meegenomen bij de bepaling van de legestarieven 2012 (begroting 2012).

### **3.6.4 Implementatie**

De implementatie van de aanbevelingen zullen parallel met de samenstelling van de primitieve begroting 2012, met daarin de meerjarenbegroting 2012-2015, moeten plaatsvinden om te waarborgen dat de legestarieven 2012 voldoen aan de wettelijke eisen. Dit betekent dat de registratiesystemen op korte termijn moeten worden aangepast zodat ze de benodigde informatie kunnen opleveren.

## Hoofdstuk 4 Kaders en uitvoering van het legesbeleid

### 4.1 Inleiding

De tariefstelling van legesproducten is aan een aantal wettelijke kaders gebonden. Met name de maximale kostendekkendheid, mogelijkheden tot kruissubsidiëring en maximale tarieven voor specifieke producten zijn beperkingen binnen het gemeentelijke tarievenbeleid. Dit is uitgebreid behandeld in hoofdstuk 2.

Binnen deze randvoorwaarden zijn echter nog mogelijkheden tot sturing met specifiek beleid (b.v. belonen van aanvrager bij een omgevingsvergunning). Dit betreft echter het beleid van de vakafdeling (omgevingszaken, publiekszaken). Toch kunnen er overkoepelend richtlijnen worden vastgesteld die kaderstellend zijn voor de bepaling van de legestarieven.

### 4.2 Kostendekkendheid en kruissubsidiëring

Of, en in welke mate, leges voor de aangeboden diensten kostendekkend dienen te zijn, is zoals gezegd een politieke keuze. Deze nota gaat echter uit van de wenselijkheid om de legesproducten in totaliteit kostendekkend te laten zijn. Hierdoor betalen in ieder geval de afnemers gezamenlijk de kostprijs van de dienstverlening.

De tarieven moeten leiden tot 100% kostendekkendheid op titelniveau voor algemene dienstverlening en omgevingsvergunningen (titel 1 en 2) en op hoofdstukniveau voor titel 3. Er is dus geen sprake van een structurele onderdekking op de dienstverlening. Wel mag binnen gestelde grenzen worden gedifferentieerd op legesproduct-niveau. Het afwijken van 100% kostendekkendheid op dit niveau is mogelijk uit beleidsmatige overwegingen, bijvoorbeeld belonen van de aanvrager bij een omgevingsvergunning, of op basis van vergelijking met andere gemeenten. Het principe uitgangspunt is echter dat op legesproduct-niveau sprake moet zijn van minimaal 50% en maximaal 150% kostendekkendheid. Binnen deze bandbreedte hebben de vakafdelingen onder verantwoordelijkheid van het college de bevoegdheid om invulling te geven aan het legesbeleid.

Gezien het feit dat de leges maximaal kostendekkend mogen zijn, mogen de opbrengsten de kosten niet overstijgen. De vraag is echter welke analyseperiode men hiervoor gebruikt. Het "Model kostenonderbouwing leges omgevingsvergunningen" van de VNG zegt hierover:

*"De toets aan de opbrengstlimiet is een toets aan de jaarlijkse geraamde lasten en baten. Dat betekent echter niet dat de kostenopstelling geen jaaroverschrijdende elementen kan bevatten. Voor het opnemen van jaaroverschrijdende elementen kunnen meerdere redenen zijn zoals:*

- Er wordt een behoorlijke stijging van de lasten in de komende jaren verwacht*
- In het onderhavige jaar is er sprake van een piek in de kosten*
- Er wordt in de nabije toekomst een eenmalige grote meevaller verwacht*
- In het onderhavige jaar is sprake van een piek in de baten*

*Zonder aanvullende maatregelen zouden de tarieven jaarlijks sterk kunnen schommelen. Dat is een ongewenst effect. Om dit te voorkomen zijn er twee oplossingsrichtingen.*

### 1. Meerjarenperspectief aan de lastenkant

*Schommelingen in de lasten kan de gemeente opvangen door in de kostenopstelling een dotatie aan een voorziening op te nemen. In een jaar met meer dan gemiddelde lasten wordt een bedrag aan de voorziening onttrokken. In een jaar met minder lasten wordt als extra kostenpost een bedrag aan de voorziening toegevoegd. Op deze wijze kunnen ongewenste tariefschommelingen worden voorkomen. De introductie van een voorziening kan ook zinvol zijn als er een structurele verhoging van de lasten aan zit te komen. Om te voorkomen dat een plotselinge tariefsprong nodig is kan de gemeente er voor kiezen geleidelijk naar het nieuwe hogere tarief toe te groeien. In de eerste jaren wordt dan vanuit het tarief een dotatie aan de voorziening gedaan. Na de kostensprong wordt de voorziening afgebouwd.*

### 2. Meerjarenperspectief aan de batenkant

*Schommelingen aan de batenkant kunnen heel lastig te voorspellen zijn. Tijdens het ramen is het moeilijk in te schatten of die hele grote bouwaanvraag komend jaar december binnenkomt of dat het in januari het jaar daarna zal zijn. Om een evenwichtig beeld te krijgen in de verwachte baten kan de gemeente er voor kiezen om niet specifiek de verwachte bouwsom voor het komende jaar te ramen. De raming wordt dan gebaseerd op de verwachte bouwsommen in een meerjarig perspectief. Dit is te rechtvaardigen vanwege de onzekerheid van het tijdstip waarop bouwaanvragen worden gedaan. Het is dan beter om op de grote lijn te koersen. Heel grote bouwprojecten worden dan verdisconteerd in de meerjarige trendlijn. Kiest de gemeente er voor om het meerjarig perspectief in de batenkant te verwerken dan is een voorziening voor incidentele baten via de lastenkant niet meer nodig. De voorziening blijft wel zijn nut behouden als er in de nabije toekomst een structurele kostenverhoging zit aan te komen."*

Om ongewenste schommelingen in de legestarieven te voorkomen zullen de kosten en opbrengsten meerjarig worden gezien. De mogelijke schommelingen kunnen echter betrekking hebben op zowel de kosten als de opbrengsten. Daarom ligt een combinatie van beide geschetste oplossingsrichtingen voor de hand. Hierdoor worden zowel de kosten als opbrengsten in totaal meerjarig beschouwd. Als basis voor deze analyse wordt de meerjarenbegroting gebruikt.

In de oplossingsrichting wordt tevens de mogelijkheid van het opnemen van een voorziening besproken met het doel om hiermee schommelingen in de lasten te voorkomen. De geschetste "voorziening" is volgens de regels van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) echter een tariefegalisatiereserve.

In de gemeente Veldhoven zal geen tariefegalisatiereserve worden ingevoerd. De reden hiervoor is dat daardoor ten onrechte de suggestie wordt gewekt dat een (tijdelijke) overdekking aan de burgers (aanvragers) wordt teruggegeven. Omdat deze leges geen jaarlijkse lasten zijn, zal in de praktijk met anderen dan de oorspronkelijke aanvragers het overschot verrekend worden. Dit doet geen recht aan het streven de vervuiler betaald. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de riool- en afvalstoffenheffing waar dit voor het grootste deel wel gebeurt. Bovendien is het doel van de meerjarige toetsing op kostendekkendheid van de legestarieven niet de verrekening van overschotten en tekorten, maar het komen tot een (juridisch) aanvaardbare prijsstelling.

Door het toepassen van de voorgestelde methode zullen eventuele saldi (verschil tussen kosten en opbrengsten) op de legesproducten (onder- of overdekking) in het begrotings(jaar)saldo vallen, maar zal meerjarig een (aantoonbare) 100% kostendekkendheid moeten worden bereikt. Concreet betekent dit dat de toetsing op kostendekkendheid en eventuele

tariefaanpassing bij het opstellen van de primitieve begroting over de meerjarenraming worden berekend. Op deze wijze wordt de kostendekkendheid over een planperiode van 4 jaar aangetoond. Grote tariefschommelingen worden zo voorkomen. Voorwaarde voor deze methode is het realistisch begroten van zowel de aantallen te leveren producten als het kostenniveau van de dienstverlening.

#### **4.3 Overgangsregeling tarieven**

Voor zover de huidige tarieven buiten de gestelde grenzen van 50% en 150% zijn vastgesteld, dienen de tarieven binnen de meerjarenraming (4 jaar) de vastgestelde grenzen te bereiken. De voorstellen worden voorgelegd aan het college.

#### **4.4 Samenvatting overkoepelend beleid leges**

Deze nota wil onder meer invulling geven aan de aanbevelingen uit het rapport "Wat mag dat kosten?" De uitwerking van aanbeveling 1: "Overkoepelend beleidsmatig kader vaststellen voor de gehele legesverordening." kan als volgt worden samengevat:

Het beleidsmatig kader voor het heffen van leges is grotendeels wettelijk bepaald. Aanvullend gelden onderstaande lokale richtlijnen:

1. Dienstverlening zoals opgenomen in de legesverordening is 100% kostendekkend;
2. Beperkte kruissubsidiëring binnen de wettelijk toegestane mogelijkheden van maximaal 150% en minimaal 50% op basis van beleidsvoorstellen van de vakafdelingen (voor te leggen aan het college);
3. Toetsing van de kostendekkendheid en kruissubsidiëring op basis van de meerjarenraming bij de primitieve begroting;
4. Afzien van tariefegalisatiereserve voor leges.

#### **4.5 Verantwoordelijkheden legesbeleid**

De uitwerking van aanbeveling 3 uit het collegeonderzoek 2008 (Verantwoordelijkheid voor overkoepelend beleidsmatig kader neerleggen op één plek binnen de organisatie) is nog niet aan bod gekomen. Globaal kan worden gesteld dat deze nota het overkoepelend beleidsmatig kader beschrijft. Na de vaststelling door de raad zal het onderhoud van deze nota worden uitgevoerd door de opsteller, het cluster financieel beleid van de afdeling advies en ondersteuning.

Daarnaast zijn bij de uitvoering van het legesbeleid een aantal afdelingen betrokken. Deze afdelingen hebben ieder hun specifieke rol.

De vakafdelingen omgevingszaken en publiekszaken kunnen binnen de richtlijnen de prijsstelling van de van de legesproducten bepalen. Het gaat dan met name om de afwijking ten opzichte van de algemene richtlijn: 100% kostendekkend op legesproduct-niveau. De afdelingen zullen de afwijkingen beargumenteerd aan het college voorstellen (zie paragraaf 4.2).

Het cluster belastingen heeft de rol van het verzamelen van informatie omtrent de verwachte kosten (directe en indirecte kosten en uren) en opbrengsten (in aantallen per product). Dit zal plaatsvinden bij het opstellen van de primitieve begroting. Op grond van deze gegevens kunnen de tarieven worden berekend en in de legesverordening worden opgenomen waarna zij ter goedkeuring aan de raad worden aangeboden.

Het cluster financieel beleid zal de legestarieven toetsen aan de wettelijke randvoorwaarden van kostendekkendheid en kruissubsidiëring.

## bijlage I: benchmark tabel 2011

| nr        | omschrijving product                                                                                                                                                        | Veldhoven | gemiddeld | afwijking | Eindhoven | Eersel | Bergeijk | Waalre | V'waard | Etten Leur | Waalwijk |
|-----------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|-----------|-----------|--------|----------|--------|---------|------------|----------|
| 1.1.1.    | Het tarief bedraagt voor de voltrekking van een huwelijk of registratie van een partnerschap op:                                                                            |           |           |           |           |        |          |        |         |            |          |
| 1.1.1.1.  | werkdagen                                                                                                                                                                   | 246,25    | 310,71    | 79%       | 364,00    | 226,00 | 216,25   | 225,00 | 390,00  | 368,70     | 385,00   |
| 1.1.1.12. | Conform het legesbesluit akten burgerlijke stand bedragen de leges voor het verstrekken van:                                                                                |           |           |           |           |        |          |        |         |            |          |
|           | a. een afschrift van een akte van de burgerlijke stand                                                                                                                      | 11,50     | 11,50     | 100%      | 11,50     | 11,50  | 11,50    | 11,50  | 11,50   | 11,50      | 11,50    |
|           | b. een uittreksel van een akte van geboorte, van huwelijk, van registratie van een partnerschap of van overlijden                                                           | 11,50     | 11,50     | 100%      | 11,50     | 11,50  | 11,50    | 11,50  | 11,50   | 11,50      | 11,50    |
| 1.2.1.1.  | tot het verstrekken van een nationaal paspoort, een reisdocument voor vluchtelingen of een reisdocument voor vreemdelingen                                                  | 52,10     | 52,09     | 100%      | 52,10     | 52,10  | 52,00    | 52,10  | 52,10   | 52,10      | 52,10    |
| 1.2.1.6.  | tot het verstrekken van een Nederlandse identiteitskaart (NIK) aan personen in de leeftijd tot en met dertien jaar                                                          | 9,20      | 9,20      | 100%      | 9,20      | 9,20   | 9,20     | 9,20   | 9,20    | 9,20       | 9,20     |
| 1.2.1.7.  | tot het verstrekken van een Nederlandse identiteitskaart (NIK) aan personen in de leeftijd van veertien jaar en ouder                                                       | 43,85     | 43,84     | 100%      | 43,85     | 43,85  | 43,80    | 43,85  | 43,85   | 43,85      | 43,85    |
| 1.2.1.8.  | ingeval een eerder verstrekt reisdocument bij de aanvraag van een nieuw reisdocument niet kan worden overgelegd, zullen de ter zake verschuldigde leges worden verhoogd met | 14,80     | 28,26     | 52%       | 23,00     | 15,85  | 20,00    | 20,40  | 69,85   | 23,75      | 25,00    |
| 1.2.2.    | De tarieven genoemd in de onderdelen 1.2.1.1. tot en met 1.2.1.3. alsmede in 1.2.1.6., 1.2.1.7. en 1.2.1.8. worden bij een spoedlevering vermeerderd met een bedrag van     | 45,00     | 41,71     | 108%      | 45,00     | 41,00  | 45,00    | 45,00  | 26,00   | 45,00      | 45,00    |
| 1.3.1.    | het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het afgeven, vernieuwen of omwisselen van een rijbewijs                                              | 34,75     | 37,39     | 93%       | 32,50     | 39,50  | 34,25    | 29,00  | 39,00   | 42,50      | 45,00    |
| 1.3.2.    | het tarief genoemd in onderdeel 1.3.1. wordt bij een spoedlevering vermeerderd met                                                                                          | 33,50     | 33,57     | 100%      | 34,00     | 33,50  | 33,50    | 33,50  | 33,50   | 33,50      | 33,50    |
| 1.4.2.    | Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag:                                                                                                         |           |           |           |           |        |          |        |         |            |          |
| 1.4.2.1.  | tot het verstrekken van gegevens uit de bevolkingsadministratie, per verstrekking:                                                                                          |           |           |           |           |        |          |        |         |            |          |
|           | - mondeling                                                                                                                                                                 | 10,45     | 7,06      | 148%      | 6,60      | 5,85   | 5,80     | 5,20   | 7,00    | 8,95       | 10,00    |
|           | - schriftelijk                                                                                                                                                              | 11,15     | 7,83      | 142%      | 6,60      | 5,85   | 5,80     | 10,60  | 7,00    | 8,95       | 10,00    |
| 1.9.1.    | tot het verkrijgen van een verklaring omtrent gedrag (inclusief kosten Rijk € 24,80)                                                                                        | 30,05     | 30,09     | 100%      | 30,05     | 30,35  | 30,05    | 30,05  | 30,05   | 30,05      | 30,05    |
| 3.1.1.    | Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een vergunning op grond van artikel 3 van de Drank- en Horecawet:                 | 239,20    | 432,50    | 55%       | 1.165,00  | 480,00 | 83,60    | 372,00 | 370,00  | 347,80     | 209,10   |
| 3.2.1.1.  | een vergunning als bedoeld in artikel 2:13, lid 1 van de Apv voor het organiseren van een evenement van 100 of meer personen:                                               | 45,00     | 97,28     | 46%       | 239,00    | 13,30  | nvt      | 90,00  | 70,00   | 98,90      | 72,45    |
| 3.7.      | Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag om een andere, in deze titel niet benoemde vergunning, ontheffing of andere beschikking:                 | 45,00     | 57,50     | 78%       | 81,00     | nvt    | nvt      | 45,00  | 70,00   | 34,00      | nvt      |